

Nicel Araştırma

Türkiye’de Ruh Sağlığı Çalışanlarının Gey ve Lezbiyenlere Yönelik TutumlarıEzgi Tuna^{1*}¹ Çankaya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye**Makale Bilgisi****Anahtar kelimeler:**eşcinsellik,
cinsel yönelim,
tutumlar,
ruh sağlığı,
homofobi,
cinsel azınlık.**Keywords:**homosexuality,
sexual orientation,
attitudes,
mental health,
homophobia,
sexual minority.**Öz**

Eşcinsellere yönelik tutumlar üzerine yapılan çalışmalar Türkiye’de üniversite öğrencileri ve çeşitli meslek grupları arasında cinsel azınlıklara yönelik genellikle olumsuz tutumların yaygın olduğunu göstermektedir. Ruh sağlığı çalışanlarının tutumlarını inceleyen çalışma sayısı ise oldukça azdır. Bu araştırma Türkiye’de hizmet veren psikolog ve psikolojik danışmanların gey ve lezbiyenlere yönelik tutumlarını ve bu tutumları yordayan değişkenleri ele almayı amaçlamaktadır. Bu amaçla katılımcılardan demografik ve mesleki bilgi formlarının yanı sıra eşcinsellere yönelik tutumları ve sosyal arzu edirlilik düzeylerini ölçen ölçekleri doldurmaları istenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, katılımcıların eşcinsellere yönelik genel olarak olumlu tutumlara sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca, cinsiyet, medeni durum ve eğitim düzeyine göre kişilerin tutumları arasında fark bulunmamıştır. Tutumları yordayan değişkenlere bakıldığında, yaş ve dindarlık seviyesi arttıkça eşcinselliğe yönelik olumsuz tutumların da arttığı bulunmuştur. Sonuçlar geçmiş çalışmalar ışığında tartışılmış ve cinsel azınlıklarla çalışırken göz önünde bulundurulması gereken bazı önerilerde bulunulmuştur. Gelecekteki çalışmaların tutumları ölçerken örtük ölçümlerden de yararlanmaları ve demografik değişkenlerin dağılımı açısından daha kapsayıcı örneklemeler kullanmaları önerilmektedir.

Abstract

Studies on attitudes towards homosexuality in Turkey have revealed that university students and people within various occupations generally have negative attitudes. Studies exploring attitudes of mental health workers are very scarce. Accordingly, this study explored attitudes of Turkish psychologists and psychological counselors' toward lesbians and gay men and identified demographic and occupational factors that are related to those attitudes. With this aim, participants completed questions on demographic and occupational variables, and questionnaires assessing attitudes toward homosexuality, as well as social desirability. Results showed that participants had positive attitudes toward lesbians and gay men in general. Furthermore, their attitudes did not differ based on gender, marital status, and education level. Age and religiosity significantly predicted more negative attitudes towards lesbians and gay men. Results were discussed in the light of the previous research and recommendations for working with sexual minorities were provided. Future studies may benefit from using implicit measures to assess attitudes, and are suggested to recruit more representative samples in terms of demographic variables.

*Sorumlu Yazar, Çankaya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Yukarıyurtçu Mahallesi Mimar Sinan Caddesi No:4 06530, Etimesgut/ANKARA e-posta: ezgituna@cankaya.edu.tr
DOI: 10.31682/ayna.425368
Gönderim Tarihi (Received): 20.05.2018; Kabul Tarihi (Accepted): 26.10.2018
2148-4376/ All rights reserved.

Giriş

Türkiye’de eşcinsel ilişkilere karşı yasal bir engel olmasa da, toplumun gey ve lezbiyenlere yönelik tutumları çoğunlukla olumsuzdur (Sakallı & Uğurlu, 2001). Örneğin, Dünya Değerler Araştırması (Inglehart ve ark., 2014) kapsamında Türkiye’den çalışmaya katılan 1605 kişiden %78,4’ü eşcinselliği kesinlikle yanlış bulduklarını belirtmiş, katılımcıların %85,4’ü ise eşcinsel bir kişiyle komşu olmak istemeyeceklerini ifade etmiştir. Türkiye’de yapılan akademik araştırmalar da eşcinselliğin toplumun büyük bölümü tarafından anormal, doğal olmayan ve kabul edilemez olarak algılandığını göstermektedir (Gelbal & Duyan, 2006; Sakallı & Uğurlu, 2001). Bu olumsuz tutumların cinsel azınlıklara yönelik önyargılı ve ayrımcı davranışlarla paralel olduğu söylenebilir. Uluslararası Lezbiyen ve Gey Birliği (ILGA)’nin 2013 yılında yayımladığı rapora göre Türkiye’de yaşayan gey ve lezbiyenler birçok alanda ayrımcılığa uğramakta ve cinsel yönelimleri sebebiyle şiddet eylemleri, nefret dili, askere alınmama, iş bulma konusunda zorluklar gibi çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Dünyada gey ve lezbiyenlere yönelik tutumları araştıran çok sayıda çalışma yapılmış olup bu çalışmalar özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada’da yoğunlaşmaktadır. Örneğin, Amerikalı yetişkinlerin cinsel davranış ve tutumlarını inceleyen ulusal düzeydeki geniş katılımlı bir araştırma (Twenge, Sherman, & Wells, 2016), 2012 yılında toplanan verilere göre katılımcıların %44’ünün aynı cinsler arasındaki cinsel ilişkiyi kabul edilebilir bulduğunu rapor etmiş ve Amerika’da 1990lar’dan itibaren eşcinsel ilişkilere yönelik tutumların giderek daha olumlu hale geldiğini göstermiştir. Türkiye’de ise bu alanda az sayıda çalışmaya rastlanmakta (Sakallı-Uğurlu, 2006) ve var olan çalışmaların çoğu üniversitelerin çeşitli bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin tutumlarını incelemektedir (Çırakoğlu, 2006; Gelbal & Duyan, 2006, Okutan & Sunal, 2011; Sakallı & Uğurlu, 2001, Sakallı, 2002a, 2003; Saraç, 2012, 2015). Üniversite öğrencileri dışındaki meslek gruplarını inceleyen çalışmalar ise oldukça azdır. Bu çalışmalardan birinde, Mitrani-Akdaş (2008) eşcinselliğe yönelik tutumların çeşitli mesleklere (üniversite öğrencisi, öğretmen, polis ve hekim) göre dağılımını incelemiş, en olumsuz tutuma sahip grubun sırasıyla polisler ve hekimler olduğunu belirlemiştir. Yüzgün (1993) ise Türkiye’de eşcinsellere yönelik polis tutumlarını belgesel niteliğinde kayıt tutarak incelemiş ve polisin eşcinsellere yönelik müdahalelerinin terör niteliği taşıdığını savunmuştur. Fakat bu çalışma, yöntem olarak görgül bir çalışma değildir (Sakallı-Uğurlu, 2006).

Eşcinselliğe yönelik tutumlarla ilişkili psikolojik ve sosyal değişkenler incelendiğinde, Türkiye’de elde edilen bulguların büyük kısmının dünya literatürüyle paralel olduğu söylenebilir. Buna göre kadınların erkeklere göre eşcinsellere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu görülmektedir (Mitrani-Akdaş, 2008; Çırakoğlu, 2006; Sakallı, 2002b; Saraç, 2015). Bunun yanında, erkeklerin gey erkeklere yönelik tutumlarının lezbiyenlere yönelik tutumlarından daha olumsuz olduğu bulunmuştur (Sakallı, 2003; Saraç, 2015). Bununla

birlikte eşcinsel bir tanıdığına sahip olan (Mitrani-Akdaş, 2008; Sakallı & Uğurlu, 2001) ve geçmişte eşcinsellerle sosyal etkileşime girmiş olan (Çırakoğlu, 2006; Sakallı, 2003; Sakallı & Uğurlu, 2001; 2002) kişilerin, bu deneyimlere sahip olmayanlara kıyasla eşcinsellere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu görülmektedir. Ayrıca, dünyada yapılan çalışmalar, eşcinselliğe karşı olumsuz tutumlar ve dindarlık arasında güçlü ve olumlu yönde bir ilişki olduğunu göstermektedir (Schulte & Battle, 2004). Türkiye'de de Saraç (2015) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada, cinsiyet farkı olmaksızın dindarlık ölçeklerinde yüksek puan alan öğrencilerin lezbiyen ve geylere yönelik tutumlarının, düşük puan alan öğrencilere göre daha olumsuz olduğunu bulmuştur.

Eşcinsellik ve Ruh Sağlığı

Uzun yıllar yaygın şekilde kabul gören eşcinselliğin anormal ve hastalıklı olduğu görüşüyle paralel olarak eşcinsellik 1970li yıllara kadar ruhsal bozukluklar arasında yer almıştır. Eşcinsellik 1973 yılında Amerikan Psikiyatri Derneği tarafından ruhsal bozukluk sınıflandırmasından çıkarılmış, bunu takiben cinsel yönelim değiştirme tedavileri yerini giderek daha olumlayıcı psikoterapi uygulamalarına bırakmıştır (Johnson, 2012). Günümüzde eşcinsellik ruhsal bir bozukluk olarak kabul edilmemektedir. Bununla birlikte, yapılan araştırmaların çoğu, ruhsal bozuklukların gey ve lezbiyenler arasında heteroseksüellere oranla daha sık görüldüğüne işaret etmektedir. Örneğin, İngiltere'de gerçekleştirilen geniş örneklemlili bir çalışmada (Chakraborty, McManus, Brugha, Bebbington, & King, 2011), eşcinsel olmanın mutsuzluk, nevrotik bozukluklar, kendine zarar verme, intihar düşünceleri, alkol ve madde bağımlılığı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca bu araştırma, eşcinsellerin ruh sağlığı hizmetlerini heteroseksüel kişilere göre yaklaşık iki kat daha sık kullandıklarını göstermiştir. Eşcinsellik ve psikopatoloji ilişkisini inceleyen bu ve benzeri çalışmalardan çıkarabileceğimiz sonuç, gey ve lezbiyen bireylerin heteroseksüel kişilere göre ruh sağlığı sorunları yaşamaya daha yatkın olduklarıdır (Shilo & Mor, 2014). Buna rağmen, eşcinselliğin doğrudan psikopatolojiyle ilişkili olmadığı, birçok lezbiyen ve gey erkeğin yaşadıkları yoğun stres sebebiyle hayatlarının bir noktasında psikopatoloji geliştirdiği düşünülmektedir (Gonsiorek, 1995). Meyer (2003), bu yatkınlığın büyük bir kısmının toplumsal ayrımcılık başta olmak üzere gey ve lezbiyenlerin toplumdaki azınlık statülerinden kaynaklanan stres faktörlerine bağlı olduğunu savunmaktadır.

Toplumun genelindeki eşcinsellere yönelik olumsuz tutumlar ile gey ve lezbiyenlerin ruh sağlığı hizmetlerini heteroseksüellere kıyasla daha sık kullanması birlikte düşünüldüğünde, ruh sağlığı çalışanlarının eşcinsellere yönelik tutumları ve olası homofobik tutumların sonuçları büyük önem kazanmaktadır. Dünyada ruh sağlığı çalışanlarının eşcinsellere yönelik tutumlarını araştıran birçok çalışma yapılmış ve bu çalışmalar örneklem

ve çalışmanın yapıldığı zamana bağlı olarak çeşitli derecelerde heteroseksist ve homofobik tutumlara işaret etmiştir (Garfinkle & Morin, 1978). Fakat genel bir bulgu olarak eşcinsellere yönelik tutumların zaman içinde daha olumlu yöne kaydığı söylenebilir (Steffens, 2005). Yapılan erken dönem çalışmalardan birinde Davison ve Wilson (1973) 86 davranışçı terapistle görüşmüş ve terapistlerin eşcinsel danışanlara tiksindirici (aversive) tedavi işlemleri uyguladıklarını, hastaları talep etmese dahi eşcinselliğe yönelik davranış değişimini hedeflediklerini ve eşcinsellerle ilgili olumsuz kalıp yargılara (eşcinsellerin daha az rasyonel oldukları gibi) sahip olduklarını göstermiştir. Garfinkle ve Morin (1978) ise deneysel bir araştırma düzeneği kullanarak psikoterapistlerin eşcinsel danışanlara yönelik atıflarını incelemiş ve çalışmaya katılan terapistlerin eşcinsel oldukları bildirilen danışanları diğerlerine göre daha az sağlıklı bulduklarını ve danışanın cinsel yönelimine göre farklı terapi hedefleri oluşturdukları göstermiştir. Daha yakın zamanlı bir çalışmada ise Annesley ve Coyne (1995) Büyük Britanya'da klinik psikologlarla görüşmüş ve uzmanların lezbiyenlere ve lezbiyenliğe yönelik olumlu tutumlara sahip olduğunu bulmuştur. Bieschke ve Matthews (1996) ise üniversitelerin danışmanlık ve kariyer danışmanlığı merkezlerinde çalışan psikolojik danışmanların eşcinsellere yönelik olumlayıcı terapi yaklaşımlarını yordayan faktörleri incelemiş ve danışmanın cinsel yönelimi ile heteroseksist olmayan kurum ikliminin en güçlü iki faktör olduğunu bulmuştur. Matthews, Selvidge ve Fisher (2005) ise bağımlılık alanında çalışan danışmanların tutumlarını yordayan değişkenleri incelemiş ve danışmanın yaşça daha büyük, kadın, lezbiyen, gey veya biseksüel (LGB) olmasının ve heteroseksist olmayan kurum ikliminin LGB'lere yönelik olumlu tutumları yordadığını göstermiştir.

Dünyada ruh sağlığı çalışanlarının tutumlarını inceleyen çalışmalar 1970ler'den günümüze uzansa da, Türkiye'de hizmet veren ruh sağlığı uzmanlarının tutumlarını inceleyen yalnızca iki çalışma olduğu göze çarpmaktadır. Bu alanda rastladığımız ilk çalışma Çabuk (2010) tarafından 147 psikiyatrist ve 21 eşcinsel ile yapılan tez araştırmasıdır. Bu çalışmada psikiyatristlerin çoğunluğunun eşcinselliği bir hastalık olarak değerlendirdikleri, bir kısmının eşcinselliği sağaltıcı tedaviler uyguladıkları ve bu tür tedavilerin lezbiyenlerden çok gey erkeklere uygulandığı bulunmuştur. Aynı çalışmada Çabuk (2010), ruh sağlığı yardımı almış lezbiyen ve gey erkeklerle de görüşmüş, katılımcıların ifadelerinde ruh sağlığı çalışanlarının empatik olmadığı ve kaba olduğu, kendilerini rahat hissetmedikleri için cinsel yönelimlerini uzmanlarla paylaşmaktan çekindikleri yer almıştır. Türkiye'de yapılmış ikinci çalışma ise (Yüksek, 2016) yine bir tez çalışması olup 214 klinik psikoloğun eşcinsel ve transeksüellere yönelik tutumlarını incelemiştir. Çalışma sonuçları örnekleme dâhil olan psikologların eşcinsel ve transeksüellere yönelik olumlu tutumları olduğunu; fakat erkek olmanın, tek tanrılı dine inanmanın ve daha düşük eğitim seviyesinin olumsuz tutumlarla ilişkili olduğunu göstermiştir. Sözü geçen bu iki çalışma haricinde Türkiye'deki ruh sağlığı çalışanlarının tutumlarını

inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanamaması, bu konuyu çalışılması gereken alanlardan biri olarak işaret etmektedir.

Araştırmanın Hipotezleri

Yukarıda tanımlanan alanyazındaki boşluktan yola çıkılarak bu çalışmanın amacı Türkiye’de ruh sağlığı alanında hizmet veren psikolog ve psikolojik danışmanların lezbiyen ve geylere yönelik tutumlarını betimlemek ve bu tutumları yordayan değişkenleri incelemektir. Bunun yanında, önceki çalışmalardan yola çıkılarak erkek olmanın (örn., Herek, 1988; Sakallı, 2003), yaşça büyük olmanın (örn., Wills & Crowford, 1999), daha düşük eğitim düzeyinin (örn., Adamczyk & Pitt, 2009), LGB bireylerle daha az sosyal temasın (Sakallı, 2003; Sakallı & Uğurlu, 2001) ve yüksek dindarlık düzeyinin (Gelbal & Duyan, 2006) homofobik tutumlarla anlamlı ve pozitif bir ilişkiye sahip olması beklenmektedir. Ayrıca, yine önceki çalışmalardan yola çıkılarak (örn., Gelbal & Duyan, 2006; Sakallı, 2002b) özellikle erkek katılımcıların lezbiyenlere yönelik tutumlarının geylere yönelik tutumlarından daha olumlu olması beklenmektedir. Bununla birlikte, geçmişte LGB bireylerle çalışma konusunda eğitim almış olmanın ve LGB haklarını savunan sivil toplum kuruluşlarını (STK) desteklemenin de olumlu tutumlarla ilişkili olacağı beklenmektedir.

Yöntem

Örneklem

Çalışmaya 140 ruh sağlığı uzmanı (%83,6 kadın, %16,4 erkek) katılmıştır. Bu kişilerin %85’ini ($N = 119$) psikolog ve kalan %15’lik kısmını ($N = 21$) ise psikolojik danışmanlar oluşturmaktadır. Katılımcıların yaşları 22 ile 60 ($Ort. = 29.81$; $S = 6.40$) arasında değişmektedir. Katılımcıların %62.1 ($N = 87$)’i bekâr, %37.9’u ($N = 53$) ise evlidir. Cinsel yönelimlerine bakıldığında katılımcıların %92.1’i ($N = 129$) kendisini heteroseksüel olarak, %7.2’si ($N = 10$) ise eşcinsel veya biseksüel olarak tanımlamış, %0.7’si ($N = 1$) ise kendini bu iki kategoriye de ait görmediğini belirtmiştir. Çalışmaya katılanların %90’ı ($N = 126$) hayatının büyük kısmını büyükşehir ya da şehirde geçirdiğini belirtmiştir. Algılanan sosyo-ekonomik düzeye bakıldığında, katılımcıların %2.9’u ($N = 4$) kendini yüksek, 27.9’u ($N = 39$) yüksek-orta, 62.1%’i orta ($N = 87$) ve 7.1’i ($N = 10$) düşük-orta düzeyinde görmektedir. Katılımcıların %41.4’ü ($N = 58$) lisans mezunu veya yüksek lisans öğrencisi, %33.6’sı ($N = 47$) yüksek lisans mezunu, % 25’i ($N = 35$) ise doktora mezunu ya da öğrencisidir. Katılımcıların ruh sağlığı alanındaki ortalama deneyimleri 50.20 aydır ($S = 53.68$). Çalışmaya katılanların tamamı çalışmaya katıldıkları sırada aktif şekilde ruh sağlığı hizmeti verdiklerini belirtmiştir.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu. Katılımcılara yaş, cinsiyet, medeni durum, algılanan sosyo-ekonomik düzey ve eğitim düzeyi hakkında sorular içeren bir bilgi formu verilmiştir. Buna ek olarak katılımcılara tanıdıkları LGB kişi sayısı sorulmuştur. Yaş değişkeni örneklemedeki yaş gruplarını tutumlar açısından kıyaslayabilmek amacıyla yüzdelik dilime göre üç kategoriye ayrılmıştır. İlk gruptaki yaş aralığı 22 ile 26 (%33.6; $n = 47$), ikinci gruptaki yaş aralığı 26 ile 30 (%35.7; $n = 50$) ve üçüncü gruptaki yaş aralığı 30 ile 60 (%30.7; $n = 43$) arasında değişmektedir.

Mesleki Bilgi Formu. Ruh sağlığı alanında çalışan katılımcıların mesleki deneyimlerini incelemek amacıyla bir mesleki bilgi formu oluşturulmuştur. Bu form katılımcıların ne kadar süredir danışan görükları, takip ettikleri LGB danışan sayısı ve LGB danışanlarla çalışma konusunda (varsa) aldıkları eğitimler hakkında sorular içermektedir. Ayrıca, katılımcılara LGB hakları konusunda mücaadele eden STKlar'a üye olup olmadıkları ve/veya bu örgütleri destekleyip desteklemedikleri "evet" ve "hayır" şeklinde kodlanan tek bir madde ile sorulmuştur.

Dindarlık. Dindarlık, geçmişteki benzer çalışmalardan yola çıkılarak (Dunn, 2005; Herman-Stahl, Krebs, Kroutil, & Heller, 2006) bu çalışma için uyarlanan tek bir madde ile ölçülmüştür ("*Dini inançlarım benim için oldukça önemlidir*"). Katılımcılar bu ifadeye ne kadar katıldıklarını 5'li Likert tipi ölçek kullanarak ($1 = hiç katılmıyorum$, $5 = tamamen katılıyorum$) belirtmiştir. Bu madde üzerinde alınan yüksek puanlar daha fazla dindarlığa işaret etmektedir.

Eşcinsellere İlişkin Tutumlar Ölçeği (Hudson & Ricketts, 1980). Eşcinsellere yönelik tutumları ölçmek amacıyla kullanılan Eşcinsellere İlişkin Tutumlar Ölçeği (ETÖ), bu alanda en sık kullanılan ölçüm araçlarından biridir (Raja & Stokes, 1998). ETÖ, 25 maddeden oluşan 5'li Likert-tipi bir ölçektir ($1 = hiç katılmıyorum$, $5 = tamamen katılıyorum$). Ölçekte alınan yüksek puanlar eşcinsellere yönelik daha olumsuz tutumlara işaret etmektedir. Ölçeğin geliştirilmesinde Hudson ve Ricketts (1980) iç tutarlılık katsayısını .90 olarak rapor etmiştir.

ETÖ'nün Türkçe'ye uyarlama çalışması Sakallı ve Uğurlu (2001) tarafından yapılmış, Türk kültürüne uyumlu olmayan maddeler çıkarılarak madde sayısı 23 olarak belirlenmiştir. Sakallı ve Uğurlu (2001) ölçeğin iç tutarlılık katsayısını .94 olarak bulmuş, ölçeğin Türkçe formunun geçerliliği çok sayıda çalışma tarafından desteklenmiştir (örn., Sakallı, 2002a). Bu çalışmada, iç tutarlılık katsayısı .84 olarak bulunmuştur.

Lezbiyen ve Geylere Yönelik Tutum Ölçeği (Herek, 1998). Katılımcıların gey ve lezbiyenlere yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla Lezbiyen ve Geylere Yönelik Tutum (LGYT) Ölçeği'nin toplam 10 madde içeren gözden geçirilmiş kısa formu kullanılmıştır. Bu form, Herek (1998) tarafından geliştirilmiş olup 5'li Likert-tipi skala üzerinde puanlanmakta

(1 = hiç katılmıyorum, 5 = tamamen katılıyorum) ve gey ve lezbiyenlere yönelik tutumları ölçen beşer maddelik iki alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçeğin genelinden ve alt-ölçeklerden alınan yüksek puanlar olumlu, düşük puanlar ise olumsuz tutumlara işaret etmektedir.

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Duyan ve Gelbal (2004) tarafından yapılmıştır. Türkçe formunun iç-tutarlılık katsayısı .91 ve ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .85 olarak bulunmuştur (Duyan & Gelbal, 2004). Bu çalışmada ise, ölçeğin genel iç-tutarlılığı .81; gey ve lezbiyenlere yönelik tutum alt-ölçeklerinin iç-tutarlılığı ise sırasıyla .57 ve .61 olarak bulunmuştur. Bu ölçeğin çalışmaya dâhil edilme amacı, gey ve lezbiyenlere yönelik tutumları hem genel olarak hem de gey ve lezbiyenler için ayrı ayrı ölçebilme imkânı sunmasıdır.

Marlowe-Crowne Sosyal Arzu Edilirlik Ölçeği (Crowne & Marlowe, 1960, 1964). Önceki çalışmalardan yola çıkarak (örn., Raja & Stokes, 1998; Yüksek, 2016) katılımcıların eşcinsellere yönelik tutumlarını belirtirken gerçek fikirleri yerine başkaları tarafından onaylanacakları, sosyal olarak arzu edilir cevaplar verme eğilimlerinin tutum ölçeklerine verdikleri cevapları etkileyebileceği düşünülmüştür. Buna göre, sosyal arzu edilirlilik düzeyini ölçmek amacıyla katılımcılardan yaygın olarak kullanılan Marlowe-Crowne Sosyal Arzu Edilirlik Ölçeği'ni (Crowne & Marlowe, 1960, 1964) doldurmaları istenmiştir. Ölçeğin orijinali 33 maddeden oluşmakta ve her madde "*doğru*" ya da "*yanlış*" biçiminde kodlanmaktadır. Ölçeğin iç-tutarlılık katsayısı .88 olarak bulunmuştur (Crowne & Marlowe, 1960).

Bu çalışmada, ölçeğin Ural ve Özbirecikli (2006) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak kısaltılan 7 maddelik kısa formu kullanılmıştır. Türkçe kısa formu 6'lı Likert tipi (1 = kesinlikle katılmıyorum, 6 = kesinlikle katılıyorum) ölçek üzerinde puanlanmakta ve yüksek puanlar daha fazla arzulanan cevaplar verme eğilimine işaret etmektedir. Ural ve Özbirecikli (2006) kısa formun iç-tutarlılık katsayısını .78 olarak rapor etmiş ve ölçekten yüksek puan alan kişilerin düşük puan alan kişilere göre sosyal ilişkilere daha çok önem veren ve daha hırslı kişiler olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada, ölçeğin iç-tutarlılık katsayısı .53 olarak bulunmuştur.

İşlem

Gerekli etik izinlerin Orta Doğu Teknik Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan alınmasının ardından çalışma daveti çeşitli mesleki e-posta grupları üzerinden (psy-1, pdrvepsikoloji, klinik_psikoloji) duyurulmuş ve çalışma verileri çevrimiçi olarak toplanmıştır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır ve tüm katılımcılar gönüllü katılım formu doldurmuştur. Anketlerin doldurulması yaklaşık olarak 20 dakika sürmüştür.

Veri Analizi

İstatistiksel veri analizleri SPSS paket programı (sürüm 20) kullanılarak yapılmıştır. İlk olarak, toplanan veriler boş bırakılan maddeler ve normal dağılım açısından incelenmiş ve ETÖ değişkeni üzerinde karekök değişimi uygulanmıştır. Ardından, örneklemin demografik ve mesleki bilgi formuna verdikleri cevaplar betimleyici istatistiksel analizler yapılarak incelenmiştir. Katılımcıların eşcinselliğe yönelik tutumlarının cinsiyet, medeni durum, eşcinsellerle çalışma konusunda eğitim alıp almama ve bu konuda çalışan STKlar'ı destekleyip desteklememeye göre değişip değişmediği bağımsız gruplar t-testi ile analiz edilmiştir. Ek olarak, söz konusu tutumların yaş grubu ve eğitim seviyesine göre değişip değişmediği tek yönlü varyans analizleri ile incelenmiştir. Katılımcıların gey ve lezbiyenlere yönelik tutumlarının birbirinden farklı olup olmadığını anlamak için ise bağımlı gruplar t-testi kullanılmıştır. Son olarak, eşcinsellere yönelik olumsuz tutumları yordayan değişkenleri incelemek amacıyla hiyerarşik doğrusal çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

Bulgular

Betimleyici İstatistikler ve Korelasyonlar

İlk olarak katılımcıların mesleki bilgi formuna verdikleri cevaplar incelenmiştir. Buna göre, katılımcıların yakından tanıdığı ortalama LGB sayısı 4.84 ($S = 10.27$) olarak bulunmuştur. Katılımcıların %10.7'si ($N = 15$) yakından tanıdığı hiçbir LGB olmadığını bildirmiştir. Hizmet verilen ortalama LGB danışan sayısı 2.69 ($S = 5.84$) olarak bulunmuştur. Katılımcıların %41.4'ü ($N = 58$) daha önce hiçbir LGB danışana ruh sağlığı hizmeti vermediklerini belirtmiştir. Cinsel yönelimini değiştirmek için kendilerine başvuran danışan olup olmadığı sorulduğunda katılımcıların %12.1'i ($N = 17$) gey, %1.4'ü ($N = 2$) lezbiyen ve %5'i ($N = 7$) biseksüel bir danışanın cinsel yönelimini değiştirmek için terapiye geldiklerini bildirmiştir. Katılımcıların bu tedaviyi gerçekleştirme oranı ise üç cinsel yönelim için de %0.7 ($N = 1$) olarak bulunmuştur. Çalışmaya katılan psikolog ve psikolojik danışmanların %30'u ($N = 42$) LGB danışanlarla çalışma konusunda bir eğitim aldıklarını, geri kalan %70'i ($N = 98$) ise herhangi bir eğitim almadıklarını bildirmiştir. Katılımcıların %31.4'ü ($N = 44$) LGB hak savunuculuğu yapan STK'lara üye olduklarını veya bu kuruluşları desteklediklerini, geri kalan %68 'sı ($N = 96$) ise üye olmadıklarını/desteklemediklerini belirtmiştir.

ETÖ ve LGYT ölçeği toplam ve alt-ölçek puanları ile diğer değişkenler arasındaki korelasyonlar Tablo 1'de gösterilmiştir. Buna göre, ETÖ toplam puanından elde edilen eşcinsellere yönelik olumsuz tutumlar, yaş ($r = .23, p < .01$) ve dindarlık ($r = .44, p < .01$) değişkenleri ile olumlu yönde; gey ve lezbiyen tanıdık sayısı ($r = -.23, p < .01$) ile ise olumsuz yönde ilişkilidir. LGYT ölçeği toplam puanıyla elde edilen eşcinsellere yönelik olumlu tutumlar

ise, dindarlık ($r = -.37, p < .01$) ile olumsuz yönde ilişkilidir. Ayrıca, LGYT'nin hem lezbiyenlere yönelik tutumlar alt-ölçeği ($r = -.35, p < .01$) hem de geylere yönelik tutumlar alt-ölçeği ($r = -.37, p < .01$) dindarlık ile olumsuz yönde ilişkili bulunmuştur.

Tablo 1.

Çalışma Değişkenleri ile Eşcinsellere Yönelik Tutumlar Ölçeği (ETÖ) ve Lezbiyen ve Geylere Yönelik Tutumlar (LGYT) Ölçeği Arasındaki Korelasyon Katsayıları

Değişken	ETÖ Toplam	LGYT Toplam	LGYT Gey	LGYT Lezbiyen
Yaş	.23**	-.09	-.12	-.05
Dindarlık	.44**	-.37**	-.37	-.35
LGB tanıdık sayısı	-.21*	.08	.09	.06
LGB danışan sayısı	-.12	.06	.07	.05
Terapist olarak deneyim (ay)	.12	-.03	-.05	.00
Sosyal arzu edilebilirlik	-.06	.04	.06	.01

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$.

Örneklemin eşcinsellere yönelik tutumları değerlendirildiğinde, eşcinsellere yönelik olumsuz tutumları ölçen ETÖ üzerinden elde edilen ortalama puan alınabilecek en yüksek 138 puan üzerinden 48.71 ($S = 14.34$) olarak bulunmuştur. Olumlu tutumları ölçen LGYT ölçeği toplam puanından alınan ortalama puan ise 50 üzerinden 43.39 ($S = 5.96$) olarak hesaplanmıştır. Buradan yola çıkarak katılımcıların genel olarak eşcinsellere yönelik olumlu tutumlara sahip olduğu söylenebilir. Katılımcıların LGYT alt-ölçeklerine verdikleri cevaplar bağımlı gruplar t-testi ile kıyaslandığında, lezbiyen ($Ort. = 21.71, S = 3.11$) ve geylere yönelik ($Ort. = 21.68, S = 2.97$) tutumlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır, $t(139) = -0.35, p > .05$. Aynı analiz yalnızca erkek katılımcılar arasında tekrarlandığında benzer şekilde gey ($Ort. = 22.39, S = 2.98$) ve lezbiyenlere ($Ort. = 22.82, S = 2.99$) yönelik tutumlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır, $t(22) = -1.55, p > .05$.

Çalışma Değişkenlerinin Demografik Değişkenlere Göre Farklılıkları

ETÖ toplam puanları ile ölçülen eşcinsellere yönelik olumsuz tutumların yaş gruplarına göre değişip değişmediği tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur, $F(2,137) = 5.22, p < .01$. Yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre, yaş aralığı 30 ile 60 arasındaki grubun ($Ort. = 7.28, S = 1.01$) yaş aralığı 26 ile 30 arasındaki gruba ($Ort. = 6.66, S = .99$) göre eşcinsellere yönelik daha olumsuz tutumlara sahip olduğu bulunmuştur. Yaş aralığı 22 ile 26 arasındaki grup ($Ort. = 6.88, S = .80$) ise diğer iki gruptan istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmamıştır.

Eşcinsellere yönelik tutumlar cinsiyetlere göre bağımsız gruplar t-testi kullanılarak kıyaslandığında, erkek ($Ort. = 6.88, S = 1.00$) ve kadın ($Ort. = 6.93, S = .96$) katılımcılar arasında bir fark bulunmamıştır, $t(138) = 0.25, p > .05$. Ayrıca, yine bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına göre evli ($Ort. = 7.00, S = 1.07$) ve bekâr ($Ort. = 6.88, S = .90$) katılımcıların olumsuz tutumları arasında da anlamlı bir fark saptanmamıştır, $t(138) = 0.75, p > .05$. Bunun yanında, eğitim seviyeleri tek yönlü varyans analizi ile kıyaslandığında, lisans ($Ort. = 7.02, S = 1.11$) ve yüksek lisans ($Ort. = 6.88, S = .93$) mezunu ve doktora öğrencisi veya mezunları ($Ort. = 6.81, S = .74$) arasında da olumsuz tutumlar açısından bir fark bulunmamıştır, $F(2, 137) = 0.59, p > .05$.

Ardından, eşcinsellerle çalışma konusunda eğitim alan ($Ort. = 6.78, S = .92$) ve almayan ($Ort. = 6.98, S = .98$) kişiler bağımsız gruplar t-testi ile kıyaslanmış ve iki grup arasında eşcinsellere yönelik olumsuz tutumlar açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır, $t(138) = -1.13, p > .05$. Son olarak, bağımsız gruplar t-testi ile kıyaslandığında LGB hakları konusunda çalışan STKlar'ı desteklemeyen ve bunlara üye olmayan katılımcıların ($Ort. = 7.15, S = 1.00$) destekleyen ve/veya bunlara üye olan katılımcılara göre ($Ort. = 6.44, S = .67$) eşcinsellere yönelik daha olumsuz tutumlara sahip olduğu bulunmuştur, $t(138) = -4.25, p < .001$.

Regresyon Analizi

ETÖ toplam puanı ile ölçülen eşcinsellere yönelik olumsuz tutumları yordayan değişkenler, hiyerarşik doğrusal çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir (Tablo 2). Özellikle tutum araştırmalarında katılımcıların kendilerini iyi gösterme çabalarının sonuçları değiştirebileceği (Breen & Karpinski, 2013) göz önünde bulundurularak, sosyal arzu edirlilik düzeyi regresyon denkleminde ilk aşamada eklenmiş ve kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır. Denklem ikinci aşamada ise önceki analizlerde eşcinsellere yönelik tutumlarla ilişkili bulunan yaş, dindarlık ve LGB tanıdık sayısı değişkenleri eklenmiştir. Buna göre, ilk aşamada sosyal arzu edirlilik düzeyi eşcinsellere yönelik tutumları istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordamamıştır [$R^2 = .00, F(1, 135) = 0.57, p > .05$]. İkinci aşamada denklem yaş, dindarlık ve LGB tanıdık sayısı eklendiğinde açıklanan varyans %26.9 artmış ve bu değişim istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur, $F(3, 132) = 16.33, p < .001$. İkinci aşamada tüm değişkenler denklem eklendiğinde eşcinsellere yönelik tutumları anlamlı şekilde yordamış [$F(3, 134) = 15.48, p < .001$] ve tutum puanlarındaki varyansın %27.4'ünü açıklamıştır. Değişkenlerin katkıları incelendiğinde dindarlık ($\beta = .43, t = 5.66, p < .001$) ve yaşın ($\beta = .24, t = 3.21, p < .01$), eşcinsellere yönelik olumsuz tutumları anlamlı şekilde yordadığı görülmektedir. LGB tanıdık sayısı ve sosyal arzu edirlilik değişkenleri ise eşcinsellere yönelik tutumları yordamamıştır. Sonuç olarak, yaş ve dindarlık arttıkça eşcinsellere yönelik olumsuz tutumların da arttığı söylenebilir.

Tablo 2.

Eşcinsellere Yönelik Olumsuz Tutumları Yordayan Değişkenlerin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	β	t	sr^2	R	R^2	ΔR^2
Aşama 1				.07	.00	.00
Sosyal arzu edirlilik	-.07	-.76	.00			
Aşama 2				.52	.27	.27
Sosyal arzu edirlilik	-.13	-1.73	-.02			
Yaş	.24	3.21*	.07			
LGB tanıdık sayısı	-.11	-1.45	-.02			
Dindarlık	.43	5.66**	.20			

Not: LGB = Lezbiyen, gey, biseksüel; * $p < .01$; ** $p < .001$.

Tartışma

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de ruh sağlığı hizmeti vermekte olan psikolog ve psikolojik danışmanların eşcinsellere yönelik tutumlarını betimlemek ve bu tutumlarla ilişkili olabilecek demografik ve mesleki değişkenleri incelemektir. Elde edilen bulgular, çalışmaya katılan ruh sağlığı uzmanlarının gey ve lezbiyenlere yönelik tutumlarının genel olarak olumlu olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, katılımcıların gey ve lezbiyenlere olan tutumları arasında bir fark bulunmamıştır. Ayrıca, bir kişi haricinde çalışmaya katılan ruh sağlığı uzmanlarının hiçbiri cinsel yönelimi değiştirmeye yönelik tedaviler uygulamadıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular, Yüksek (2016) tarafından Türkiye'deki psikologlar arasında rapor edilen olumlu tutumlarla uyumludur. Fakat bu çalışmada görülen psikolog ve psikolojik danışmanların eşcinsellere yönelik olumlu tutumları, Çabuk (2010)'un çalışmasındaki Türkiye'de yaşayan ve ruh sağlığı hizmetine başvurmuş eşcinsellerin rapor ettikleri ayrımcı ve olumsuz tutumlar ile örtüşmemektedir. Bunun bir sebebi, ruh sağlığı personelinin tutumlarını ölçen çalışmalara hâlihazırda olumsuz tutumlara sahip kişilerin katılmama eğiliminde olması olabilir. Fakat bu çalışma gönüllü katılım esasına dayandığı için, çalışmaya katılmak istemeyen kişilerin özellikleri bilinmemektedir. Gelecekteki çalışmalarda daha geniş ve temsil gücü yüksek örneklemeler kullanılması ve çalışma amacının katılımcılara daha kapalı biçimde sunulması düşünülebilir. Çalışmada bulunan olumlu tutumlarla ilişkili olabilecek bir diğer faktör ise, kişilerin tutumlarının öz bildirim ölçekleri ile ölçülmüş olması olabilir. Nitekim, yapılan çalışmalar açık, yani kişinin rapor ettiği, ve örtük, yani kişinin farkında olmadığı ya da bilinçli kontrolünün dışındaki, tutum ölçümlerinin birbirinden farklı sonuçlar verdiğini ve açık

tutum ölçümlerinin görece daha olumlu olduğunu göstermiştir (örn., Breen & Karpinski, 2013). Örnek olarak, Steffans (2005) yaptığı çalışmada açık biçimde ölçülen tutumların örtük tutumlara göre daha olumlu olduğunu göstermiş; bunun yanı sıra, açık ve örtük tutumlar arasında düşük korelasyon görüldüğünü ortaya koymuştur. Son yıllarda eşcinselliğe yönelik tutumların giderek daha olumlu hale geldiğini belirten Steffans (2005), bu olumlu tutumların gerçek bir tutum değişikliği yerine, kişilerin homofobik tutumlarını kabul etmekten duydukları çekince ile ilgili olabileceğini öne sürmüştür. Dolayısıyla, bu çalışmada örtük düzeydeki olumsuz tutumlar saptanamadığı için tutumlar genel olarak olumlu görünüyor olabilir. Gelecekteki çalışmaların bu olası yanlılığı azaltmak için Örtük Çağrışım Testi (Greenwald, McGhee, & Schwartz, 1998) gibi ölçümleri de kullanması yararlı olacaktır.

Gey ve lezbiyenlere yönelik tutumları yordayan faktörlere bakıldığında, katılımcıların yaşının önceki çalışmalarla (örn., Wills & Crowford, 1999) tutarlı şekilde olumsuz tutumları yordadığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, katılımcıların yaşları arttıkça, eşcinsellere yönelik olumsuz tutumları artmaktadır. Ayrıca, yaş grupları kıyaslandığında 26-30 yaş grubunun 30-60 yaş grubundan daha olumlu tutumlara sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu, farklı nesillerin yetiştikleri dönemin değer ve tutumlarındaki farklarla ilişkili olabileceği gibi, LGBT hareketinin genç nesiller üzerindeki özgürleştirici etkisi ile de açıklanabilir (Herek, 2002). Fakat bu çalışmada yaşları 22-26 arasındaki grupta tutumların yaşça daha olgun gruptardan farklılaşmaması nesil farkı ile açıklanamamaktadır. Çalışmada örneklemin yaş dağılımı açısından dengeli olmayışı yaş ile ilgili bu bulgunun yorumlanmasını zorlaştırmaktadır. Gelecekteki çalışmaların farklı yaş gruplarını temsil eden katılımcılara ulaşmaları ve eşcinsellere karşı tutumlar ilişkisinde moderatör rolü oynayabilecek değişkenleri de incelemeleri önerilir. Örnek olarak değişime açıklık, cinsiyetçilik, cinsiyet rollerine uyum ve romantik ilişkilerde cinsiyete göre beklenen kalıpyargılar gibi eşcinsellere yönelik tutumlarla ilişkili olabilecek diğer değişkenler de ruh sağlığı çalışanlarının tutumlarını inceleyen çalışmalara dâhil edilebilir.

Önceki çalışmalarda dindarlık, istikrarlı bir şekilde eşcinsellikle ilgili olumsuz tutumlarla ilişkili bulunmuştur (Gelbal & Duyan, 2006). Benzer şekilde, bu çalışmanın önemli bulgularından biri ruh sağlığı çalışanlarında dindarlık seviyesi arttıkça, eşcinsellere yönelik olumsuz tutumların da artması olmuştur. Bu bulgu, Türk toplumun büyük çoğunluğunun İslam dinine mensup olması (Taşdemir & Sakallı-Uğurlu, 2010) ve eşcinselliğin İslam inancına göre sapkın ve kabul edilemez oluşu (Siraj, 2009) ile tutarlı görünmektedir. Farklı kültürlerde yapılan çalışmalar da dindarlığın muhafazakarlık, geleneksel değerlere bağlılık ve değişime kapalılık gibi değişkenlerle ilişkili olduğunu göstermiştir (örn., Çukur, de Guzman, & Carlo, 2004). Bu çalışmada dindarlığın tek bir madde ile ölçülmüş olması, dindarlığın hangi boyutlarının eşcinselliğe yönelik olumsuz tutumları yordadığını ortaya koyamamaktadır.

Buradan yola çıkılarak, eşcinsellere yönelik tutumları inceleyen gelecekteki çalışmaların dindarlığı daha kapsamlı biçimde ölçmeleri önerilmektedir.

Önceki çalışmalar, eşcinsellerle sosyal ilişki kurmanın olumsuz tutumları azalttığını ortaya koymuştur (Sakallı & Uğurlu, 2001; Saraç, 2012). Bu çalışmada da, eşcinsel veya biseksüel tanıdık sayısının eşcinsellere yönelik olumlu tutumlarla ilişkili olduğu bulunmuştur. Fakat dindarlık ve yaş değişkenleri hesaba katıldığında, tanıdık sayısı eşcinsellere yönelik tutumları yordamamıştır. Özellikle dindarlığın kişilerin cinsel azınlıklarla temasını azaltan bir rol oynadığı düşünülebilir. Gelecek çalışmaların, tanıdık sayısını ölçmenin yanı sıra, bu ilişkilerin yakınlık derecesini de dikkate almaları önerilmektedir.

Çalışmanın bir diğer amacı da tutumların cinsiyet, medeni durum ve eğitime göre değişip değişmediğini saptamaktır. Üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmalardan yola çıkılarak (Gelbal & Duyan, 2006; Herek, 1988; Sakallı & Uğurlu, 2001), erkeklerin kadınlara göre eşcinsellere yönelik daha olumsuz tutumlara sahip olacağı beklenmiş; fakat erkek ve kadınlar arasında bir fark bulunmamıştır. Bu bulgu değerlendirilirken örneklemin çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu göz önünde bulundurulmalıdır. Buradan yola çıkarak, gelecekteki çalışmaların kadın-erkek dağılımı açısından daha dengeli örneklemelere ulaşması önerilmektedir. Buna ek olarak, evli ve bekâr katılımcıların tutumları arasında bir fark bulunmamıştır. Bununla birlikte, geçmişteki bazı çalışmaların aksine (örn., Adamczyk & Pitt, 2009), farklı eğitim seviyelerine sahip katılımcıların tutumları arasında da bir fark bulunmamıştır. Bunun bir sebebi, genel toplum örnekleminde katılımcıların eğitim seviyeleri arasında büyük farklar varken, bu çalışmadaki örneklemin tamamının en az lisans derecesine sahip olması olabilir. Olumsuz tutumların aile içindeki olası aktarımı düşünüldüğünde gelecekteki çalışmalar, katılımcıların ebeveynlerinin eğitim seviyesi ile katılımcıların tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyebilir. Bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, demografik grupların tutumlar açısından farklılık göstermemesinin, örneklemin genel olarak olumlu tutumlara sahip olmasıyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Ayrıca, Yüksek (2016)'in çalışmasıyla tutarlı şekilde, eşcinsellerle çalışma konusunda eğitim alan ve almayan katılımcıların tutumları arasında da bir fark bulunmamıştır. Dolayısıyla, bu örneklemden eşcinsellere yönelik tutumlar eğitim seviyesi ve cinsel azınlıklarla çalışma konusunda alınan eğitimlerle ilişkili değildir. Bununla birlikte, beklendiği üzere LGB haklarını savunan STK'ları destekleyen katılımcıların desteklemeyenlere göre eşcinsellere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu görülmektedir.

Bu çalışmanın bazı güçlü yanları ve klinik alana katkıları olduğu düşünülmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi, Türkiye'de yapılan eşcinsellere yönelik tutum çalışmalarının çoğu üniversite öğrencilerine odaklanmakta ve ruh sağlığı çalışanlarının tutumlarını inceleyen çok az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmanın söz konusu meslek grubunun tutumlarını

betimlemesi ve bu tutumların demografik ve mesleki değişkenlerle ilişkisini incelemesi açısından alanyazındaki önemli bir boşluğu gidermede katkı sağladığı düşünülmektedir. Ayrıca, çalışmanın bulgularının alandaki bazı uygulamalara rehberlik edebileceği düşünülmektedir. Öncelikle, dindarlık düzeyinin eşcinsellere yönelik olumsuz tutumları yordadığı düşünüldüğünde, dinin kabul, sevgi ve toleransı teşvik eden yönlerinin vurgulanması, toplumdaki ve eşcinsel bireylerin ailelerindeki olumsuz yargıları ve ayrımcı tutumları azaltmada rol oynayabilir. Ayrıca, yaşça daha büyük uzmanların daha olumsuz tutumlara sahip olduğu düşünüldüğünde, özellikle klinik alanda hizmet veren deneyimli uzmanları hedef alan homofobiyi azaltmaya yönelik müdahalelerin oluşturulması önemli görülmektedir. Bu çalışmaya katılan uzmanların çoğu, eşcinsel danışanlarla çalışma konusunda herhangi bir eğitim almadıklarını belirtmiştir. LGB bireylerin ruh sağlığı sistemini sıklıkla kullandığı düşünüldüğünde, uzmanların ayrımcılıktan uzak ve duyarlı bir çalışma pratiği geliştirebilmeleri için, lisans ve lisansüstü programların cinsel azınlıkların yaşadığı sorunlar ve cinsel yönelimi olumsuzlayıcı uygulamaları programlarına dâhil etmeleri önerilmektedir. Bununla birlikte, bu çalışmadaki katılımcıların eşcinsellere yönelik tutumları olumlu olmakla birlikte, cinsel azınlıkların haklarını savunan sivil toplum örgütlerine destek veren kişilerin daha olumlu tutumlara sahip olduğu görülmektedir. Buradan yola çıkılarak, söz konusu örgütlerin daha görünür hale gelmesi ve ruh sağlığı uzmanlarına yönelik eğitim, sosyal aktivite veya gönüllü çalışma fırsatları sunmasının hem homofobiyle toplumsal mücadele açısından hem de ruh sağlığı uzmanlarının olumsuz tutumlarının azalması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bitirirken, ruh sağlığı uzmanlarının LGB bireylerle çalışırken uygulayabilecekleri bazı öneri ve prensiplere değinmekte fayda olduğunu düşünmekteyiz. Günümüzde pek çok klinisyen cinsel yönelimi olumsuzlayıcı yaklaşımlar kullansa da, eşcinselliği olumsuzlayıcı terapi adı altında bir psikoterapi akımı yoktur. Bu yaklaşımlarla kast edilen, LGB bireylerin yaşadığı ayrımcılığın önemini vurgulayan ve terapi sürecine LGB olmanın kendine has gelişimsel ve kültürel özelliklerini dahil eden bir klinisyen tutumudur (Johnson, 2012; Meyer, 2003). Örneğin, cinsel yönelimini açmak birçok LGB birey için stres yaratabilecek ve bu gruba has gelişimsel bir süreçtir (Mayock, Bryan, Carr, & Kitching, 2009). Dolayısıyla, LGB danışanlarla çalışırken, danışanın kendini açma süreciyle ilgili bilgi toplamak, cinsel yönelimiyle ilgili duygularını ve tutumlarını anlamak ve LGB olmanın okul, aile, iş hayatı gibi çeşitli alanlara etkilerini ele almak önem taşımaktadır. Ayrıca bu noktada, Amerikan Psikoloji Birliği'nin (APA, 2000) yayınladığı LGB danışanlarla psikoterapi kılavuzu bize rehberlik edebilir. Bu kılavuza göre, klinisyenlerin eşcinselliğin bir ruhsal bozukluk olmadığını anlamaları, değerlendirme ve tedavi aşamalarında bu danışanlara yönelik tutumların, yanlış bilgilerin ve önyargıların etkili olabileceğini fark etmeleri ve eşcinsellikle ilgili bilgi sahibi olmak için

çabalamaları önerilmektedir. Ek olarak, terapistlerin bu danışanların LGB kimlikleri ve hayat tarzlarından dolayı uğradıkları ayrımcılık ve karşılaştıkları zorlukları anlamaları, bu deneyimlerin ruh sağlığı üzerindeki etkilerini fark etmeleri ve LGB bireylerin ilişkilerine saygı göstermeleri tavsiye edilmektedir. Özet olarak, cinsel yönelimi onarıcı değil, olumsuzlayıcı tedaviler yürütmek, cinsel azınlıklarla ilgili bilgi sahibi olmayı, kendi önyargılarımızın ve bu önyargıların olası etkilerinin farkında olmayı, LGB bireylere özel konu ve deneyimleri dikkate almayı ve toplumda yaşadıkları ayrımcılığın etkileri üzerine düşünmeyi gerektirmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'de LGB bireylere yönelik tutumlar, önyargılar ve ayrımcılık konusunda daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu görülmektedir. Ayrıca, gelecekte yapılacak çalışmaların örtük ölçümleri ve daha önce çalışılmamış değişkenleri dâhil etmelerinde yarar olacağı düşünülmektedir. Özellikle psikoloji alanında yapılacak çalışmalarla olumsuz tutumları azaltmaya yönelik müdahalelerin planlanması ve kurumlarla yapılacak işbirliği de homofobiyle savaşmada yarar sağlayabilir.

Kaynakça

- Adamczyk, A., & Pitt, C. (2009). Shaping attitudes about homosexuality: The role of religion and cultural context. *Social Science Research*, 38, 338-351.
- American Psychological Association (2000). Guidelines for psychotherapy with lesbian, gay, and bisexual clients. *American Psychologist*, 55, 1440–1451.
- Annesley, P., & Coyne, A. (1995). Clinical psychologists' attitudes to lesbians. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 5, 327-331.
- Bieschke, K. J., & Matthews, C. (1996). Career counselor attitudes and behaviors toward gay, lesbian, and bisexual clients. *Journal of Vocational Behavior*, 48(2), 243-255.
- Breen, A. B., & Karpinski, A. (2013). Implicit and explicit attitudes toward gay males and lesbians among heterosexual males and females. *The Journal of Social Psychology*, 153(3), 351-374.
- Chakraborty, A., McManus, S., Brugha, T.S., Bebbington, P., King, M. (2011). Mental health of the non-heterosexual population of England. *British Journal of Psychiatry*, 198, 143–148.
- Crowne, D. P., & Marlowe, D. (1960). A new scale of social desirability independent of psychopathology. *Journal of consulting psychology*, 24(4), 349.
- Crowne, D. P. & Marlowe, D. (1964). *The Approval Motive: Studies in Evaluative Dependence*. New York: Wiley.
- Çabuk, D. (2010). *Tıp Öğrencilerinin ve Hekimlerin Eşcinsellik Hakkındaki Tutumları ve Gey ve Lezbiyenlerin Sağlık Hizmeti Deneyimleri*. (Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çırakoğlu, O. C. (2006). Perception of homosexuality among Turkish university students: The roles of labels, gender, and prior contact. *The Journal of Social Psychology*, 146(3), 293-305.
- Dunn, M. S. (2005). The relationship between religiosity, employment, and political beliefs on substance use among high school seniors. *Journal of Alcohol and Drug Education*, 49(1), 73.
- Duyan, V., & Gelbal, S. (2004). Lezbiyen ve geylere yönelik tutum (LGYT) ölçeği: Güvenirlilik ve geçerlik çalışması. *Türk HIV/AIDS Dergisi*, 7(3), 106-112.
- Garfinkle, E. M., & Morin, S. F. (1978). Psychologists' attitudes toward homosexual psychotherapy clients. *Journal of Social Issues*, 34(3), 101-112.
- Gelbal, S., & Duyan, V. (2006). Attitudes of university students toward lesbians and gay men in Turkey. *Sex Roles*, 55, 573-579.
- Gonsiorek, J. C. (1995). Gay male identities: Concepts and issues. In A. R. D'Augelli & C. J. Patterson (Eds.), *Lesbian, gay and bisexual identities over the lifespan: Psychological perspectives* (pp. 24-47). New York: Oxford University Press.
- Greenwald, A. G., McGhee, D. E., & Schwartz, J. L. (1998). Measuring individual differences in implicit cognition: the implicit association test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1464.
- Herek, G. M. (1998). The Attitudes Toward Lesbians and Gay Men (ATLG) scale. In: Davis C.M., Yarber W.H., Bauserman R., Schreer, G. ve Davis, S.L. (Der.). *Handbook of Sexuality-related measures*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications,
- Herek, G. M. (2002). Heterosexuals' attitudes toward bisexual men and women in the United States. *Journal of Sex Research*, 39(4), 264-274.

- Herek, G. M. (1988). Heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men: Correlates and gender differences. *Journal of Sex Research*, 25, 451-477.
- Herman-Stahl, M. A., Krebs, C. P., Kroutil, L. A., & Heller, D. C. (2006). Risk and protective factors for nonmedical use of prescription stimulants and methamphetamine among adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 39(3), 374-380.
- Hudson, W. W., & Ricketts, W. A. (1980). A strategy for the measurement of homophobia. *Journal of Homosexuality*, 5(4), 357-372.
- Inglehart, R., Haerpfer, C., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano, J., ... & Puranen, B. (2014). World Values Survey: Round Six-Country-Pooled Datafile 2010-2014. *JD Systems Institute, Madrid*.
- International Lesbian Gay Bisexual Trans and Intersex Association (2013). 2013 Progress Report on Turkey. 20 Mayıs 2018 tarihinde http://www.ilgaeurope.org/home/guide_europe/country_by_country/turkey/ilga_europe_s_submission_to_2013_progress_report_turkey adresinden erişildi.
- Johnson, S. D. (2012). Gay affirmative psychotherapy with lesbian, gay, and bisexual individuals: Implications for contemporary psychotherapy research. *American Journal of Orthopsychiatry*, 82(4), 516-522.
- Matthews, C. R., Selvidge, M. M., & Fisher, K. (2005). Addictions counselors' attitudes and behaviors toward gay, lesbian, and bisexual clients. *Journal of Counseling and Development: JCD*, 83(1), 57.
- Mayock, P., Bryan, A., Carr, N., & Kitching, K. (2009). *Supporting LGBT Lives: A Study of the Mental Health and Well-being of Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender People*. Dublin: Gay and Lesbian Equality Network.
- Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin*, 129, 674-697.
- Mitrani-Akdaş, A.T., (2008). Eşcinsellere yönelik olumsuz tutumlar: Meslek grupları ve ilişkili özellikler. *Adli Bilimler Dergisi*, 7(4), 23-30.
- Norris, E. Ponarin & B. Puranen et al. (Der.). (2014). *World Values Survey: All Rounds-Country-Pooled Datafile 1981-2014*. Madrid: JD Systems Institute.
- Okutan, N., & Sunal, A. B. (2011). Eşcinsellere yönelik tutumlar, cinsiyetçilik ve romantik ilişkilerle ilgili kalıp yargılar: Yetişkin bağlanma biçimleri açısından bir değerlendirme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 14(27), 69-77.
- Raja, S., & Stokes, J. P. (1998). Assessing attitudes toward lesbians and gay men: The modern homophobia scale. *Journal of Gay, Lesbian, and Bisexual Identity*, 3(2), 113-134.
- Sakallı, N. (2002a). The relationship between sexism and attitudes toward homosexuality in a sample of Turkish college students. *Journal of Homosexuality*, 42, 53-63.
- Sakallı, N. (2002b). The relationship between sexism and attitudes toward homosexuality in a sample of Turkish college students. *Journal of Homosexuality*, 42, 53-63.
- Sakallı, N. (2003). Pictures of male homosexuals in the heads of Turkish college students. *Journal of Homosexuality*, 43(2), 111-126.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2006). Eşcinsellere ilişkin tutumlar: Türkiye'de yapılan görgül çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 9(17), 53-69.
- Sakallı, N., & Uğurlu, O. (2001). Effects of social contact with homosexuals on heterosexual Turkish university students' attitudes towards homosexuality. *Journal of Homosexuality*, 42(1), 53-62.

- Saraç, L. (2012). Attitudes of future physical education teachers in Turkey toward lesbians and gay men. *Psychological Reports: Sociocultural Issues in Psychology*, 111(3), 765- 775.
- Saraç, L. (2015). Relationships between religiosity level and attitudes toward lesbians and gay men among Turkish university students. *Journal of Homosexuality*, 62, 481-494.
- Schulte, L. & Battle, J. (2004). The relative importance of ethnicity and religion in predicting attitudes towards gays and lesbians. *Journal of Homosexuality*, 47(2), 127-142.
- Siraj, A. (2009). The construction of the homosexual 'other' by British Muslim heterosexuals. *Contemporary Islam*, 3(1), 41-57.
- Steffens, M. C. (2005). Implicit and explicit attitudes towards lesbians and gay men. *Journal of Homosexuality*, 49(2), 39-66.
- Taşdemir, N., & Sakallı-Uğurlu, N. (2010). The relationships between ambivalent sexism and religiosity among Turkish university students. *Sex Roles*, 62(7-8), 420-426
- Twenge, J.M., Sherman, R.A, & Wells, B. E. (2016). Changes in American adults' sexual behavior and attitudes, 1973-2014. *Archives of Sexual Behavior*, 45(7), 1713-1730.
- Ural, T. & Özbirecikli, M. (2006). Is ethical judgement influenced by social desirability in responding? An analyse on Turkish accountants. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 393-410.
- Wills, G., & Crawford, R. (1999). Attitudes toward homosexuality in Shreveport-Bossier City, Louisiana. *Journal of Homosexuality*, 38 (3), 97-116.
- Yüksek, B. (2016). *Investigation of attitudes towards homosexuality and transgenderism among heterosexual psychologists in Turkey and examination of these attitudes through some personal and professional variables*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Yüzgün, A. (1993). Homosexuality and police terror in Turkey. *Journal of Homosexuality*, 24(3-4), 159-169.

Attitudes towards Lesbians and Gay Men among Turkish Mental Health Providers

Summary

Homosexuality is perceived as abnormal, unnatural and not acceptable by the majority of the Turkish society (Gelbal & Duyan, 2006; Sakallı & Uğurlu, 2001). This negative view of lesbians and gay men is also common among different occupational groups, including the police and medical doctors (Mitrani-Akdaş, 2008; Yüzgün, 1993). Given that gay and lesbians are more vulnerable to mental health problems compared to heterosexual adults because of the high levels of distress (Meyer, 2003), attitudes of mental health workers towards sexual minorities seem especially important. Although there have been numerous studies dated back to the early 1970s which investigated mental health professionals' attitudes toward lesbians and gay men, there are only two studies that investigated the attitudes of Turkish mental health service providers (Çabuk, 2010; Yüksek, 2016). Accordingly, the current study aimed to fill in this gap by exploring the attitudes of Turkish mental health professionals' toward lesbians and gay men and to investigate associated variables.

Participants of the present study included 140 mental health workers (85% psychologists, 15% of counselors) recruited through invitations posted online. All participants signed informed consent forms and participation in the study was entirely voluntarily. Participants completed questions on demographic and occupational variables, and questionnaires assessing attitudes toward homosexuality, as well as social desirability. Results showed that mental health workers that participated in the present study had positive attitudes toward lesbians and gay men in general. Attitudes did not significantly correlate with social desirability levels of participants. The majority of mental health professionals reported that they had not received any education regarding working with sexual minorities.

Furthermore, participants' attitudes did not differ based on gender, marital status, and education level. This finding may be due to the general positive tendency of the current sample toward homosexuality. Several lesbian, gay and bisexual (LGB) acquaintances correlated negatively with homophobic attitudes. As expected, age had a significant positive contribution to the negative attitudes toward lesbians and gay men; a relationship that has also been documented by previous studies (e.g., Wills & Crawford, 1999).

Moreover, religiosity correlated positively with negative attitudes, a finding that is consistent with previous studies (e.g., Gelbal & Duyan, 2006). We also found that participants who support non-profit organization which defend LGB rights reported more positive attitudes. Hierarchical regression analysis showed that when the effect of social desirability is statistically controlled for, religiosity and age significantly predicted more negative attitudes

towards lesbians and gay men; whereas several LGB acquaintances and social desirability did not predict attitudes when other variables were in the equation.

The current study has some notable limitations. First of all, our results were based on a relatively small sample of volunteers, which limits the generalizability of the findings to the general population of mental health service providers. This may also explain the positive attitudes found in the present study. To address this limitation, future researchers may use relatively larger samples of randomly selected mental health professionals. In the present study, we used explicit measures of attitudes which prevented us from assessing more implicit homophobic attitudes. Steffans (2005) showed that explicit attitudes toward lesbians and gay men were more positive than implicit attitudes, and these two measures had low correlations with each other. Thus, we suggest future studies to include both implicit (e.g., implicit association test) and explicit measures of attitudes toward homosexuality.

Findings from the study may have some clinical implications. Our results showed that supporting LGB rights NGOs is positively related to positive attitudes toward lesbians and gay men. Accordingly, NGOs can be encouraged to run programs such as training, volunteer work, and social activities that target mental health professionals. In this way, more mental health service providers can get to know about these NGOs and may be integrated into these organizations in the long run, which may contribute to the formation of positive attitudes among these individuals. Findings from this study also showed that younger mental health professionals have more positive attitudes toward lesbians and gay men. Hence, there seems to be a need for interventions against homophobia targeting older professionals working in clinical settings. Lastly, religiosity was closely associated with negative attitudes toward homosexuality. Stressing acceptance, love, and tolerance aspects of religion may be helpful to decrease negative attitudes toward lesbian and gay men in our society, as well as in families of homosexual individuals.